

Палази сваког четвртка
на цијелом табаку.

Стаје за *Црну Гору, Ау-*
стро-Угарску, Босну и Хер-
цеговину:

годишње . . . 6 флор.
на по године . . 3 "
на четврт године 1 " 50.
Слажу годишње 20 дин.
на по године . . 10 "
на четврт године 5 "
сво друге земље 20 фран.
годишње.

ЦРНОГОРКА

ЛИСТ ЗА

КЊИЖЕВНОСТ И ЗАБАВУ.

Уредник:

ЈОВАН ПАЗОВИЋ.

Присила из Црне Горе
и сва писма слажу се са-
мом уреднику.

Преплата из Србије у-
пућује се Вестнику Вла-
дајуће у Виноград, а из дру-
гих крајева под адресом
Р. Ramadanović Saito
за Црногорку.

Преплату примају сви
наши ажијаги и новинар-
ске експедиције. Неопри-
хвата писма не примају
се.

Број 19.

ЦЕТИЊЕ, 24. Маја 1884.

Година I.

С А М А Ц.

Дуни, о вјетре, дуни
Са мора широкота!
Бродару једра пуни,
Жељан је дома свога.

И мене на крај, јадна,
Нека твој дах обвија —

Ах, твоја рука хладна
Како ми срцу прија!

О пухај вјетре само,
Врело ми чело хлади —
Пежније руке камо,
Да ме по челу глади!

1882.

ПРИМОРЦ.

МОЗАК И СРЦЕ У КЊИЖЕВНОСТИ.

(Наставак.)

Чиста мождана радња, у којој срце нема
посла нимало или врло мало, савршена је ствар у
књижевности, т. ј. књижевност у којој се само
мисли у свијема облицима и комбинацијама.

У држави те књижевности мозак је са
нијелим својим апаратом искључиви господар.
У својој радњи он прерађује материјал
који с поља добија и који се односи на појаве
у спољашњој природи, у човјеку самом за себе
и у друштву људском.

Ту је приметак — *антропософија*, мудрости
људској.

Врло је zgodно узет тај термин, да се њим
изрази све што је човјек до данас мозгом сво-
јим измислио на такозваном апстрактном пољу
мишљења. Јер шта је она такозвана философи-
ја, наслана од толико вјекова у дебелим
књижуринама, — шта је то друго него гола
антропософија, мудрост људска? Само у толико
може она и имати приједности, иначе је ништа.
Све је то производ радње мозгава људских
овакових какви су од како се историјски човјек
напти, овакових живаца, св-кових чула орган-
ских. Све то дак е стоји у корелацији с дупом
човјековом, оваковом каква је од ово неколико
стотина вјекова, те знамо за човјека и дјела

његова. Што философи говоре о неким апсо-
лутним истинама, то је гола будалаштина, јер
све те истине вриједи само за овај данашњи
пан мозак, данашње живне и данашња чула
органска. И само два пут два четир — истина
је истина. Истина за наш данашњи моз-
зак. Ко би знао, би ли било два пут два четир,
да нам је мозак другачије сложен, око другачије
да види, ухо другачије чује и т. д. Ignoramus
et ignorabimus!

Али мозак човјечији хоће да „мисли“, ма
то било и на свој начин.

Мислени о свему и свачему и биљежећи
своје мисли он нам је оставио у наслједство
тако звану научну књижевност.

У тој књижевности *философија* (т. ј. та-
козвана, а много бољи јој је назив антропосо-
фија) стоји у првом реду као „наука“ чистотога
мишљења, као чиста мождана радња, која се
бави искључиво појмовима.

Не знамо, да ли је било какве „философи-
је“ у прехисторијског човјека. Али ни у исто-
ријских људи још нијесу били мозгови за дуго
скројени за философирање чисто и непомијеша-
но с осјећањем. Овај потоње превлађивало је
за дуго, као што се јасно види наукама Буде,
Зороастра и других азијских „мисленика“ из
ранога доба историје људске.

Тек у јелинскога народа појавили су се
људи јаке и чисте мождане радње. Међу ови-

*) Види број 17. „Црногорке“. У.

јема прави су феномени два човјека : Платон и Аристотеле. Мозак у та два човјека мора бити да је био необично јако развијен, јер оно што имамо данас, дакле послје толико јзкова, као производ њихове мождање радње, свједочи о необично интензивној и екстензивној радњи мозга. И данас још, послје толиких вјекова, њихова мождања радња не може да се мимође у философији, а толико се већ написало од онога доба, да би се читави магацини могли до гредица набити философских књижевина. Та радња у толико се више цијенити мора, што је она у пуном смислу ријечи оригинална, јер ни Платон ни Аристотеле није су имали пред собом никакве праве философске литературе, да се њом окористе при свом философском мозгању. За Платона вели Бокло *) да је био најдубљи мисленик старог доба — the deepest thinker of antiquity ; а за Аристотела рече, да је био још пространији од Платона, и ако није био онако дубок као овај — little inferior to Plato in depth, and much his superior in comprehensiveness.

И данашњег вијека мисленици још се позивљу на Платонову „Републику“ и „Расправу о законима“ ; а од Аристотелове логике није било боље нит је имало што да се припови све до Бакона и Џона Ст. Мила. Аристотеле је у логици основао систему синтетичну, која још и данас стоји и којој се све до данас ништа није придодало, изузимајући квантификацију предиката, која је пронађена у данашњем вијеку. **) Тек је Бакон придао логици нову индуктивну систему, и све до Џона Ст. Мила свијет се лопно између Аристотелове дедуктивне системе, која полази од општега к особеном, и Баконове индуктивне, која полази од особенога к општем. Године 1843 изишла је *Система Логике* (System of Logic) од Џона Ст. Мила, којој је основна мисао, да логични процес не иде нити од општега к поједином (особеном, почесном — particular), нити од појединога к општем, него од појединога к поједином.

У ово се не можемо овјде даље улашати, само наводимо тога ради, да би се видјело, колика је огромна радња мождања била у та два човјека, кад дјела њихова још и дан данашњи могу имати вриједности.

Народ, у ком су се људи с таквим мозговима појавили, морао је јако напредовати у оп-

*) Essays by Henry Thomas Buckle, Author of „A History of Civilization in England“. With a biographical sketch of the Author. New York, D. Appleton and Company, 443 & 445 Broadway, 1866.

**) То сѐм Мил потврђује у својој Логци (Mill's Logic, 4th edition 1866, ch. I. стр. 451), гдје се врло тачно, као што је то само умно Џон Ст. Мил, анализу те естетике.

штој образованости. Теорија људског образовања, основана на физиолошком темељу као што смо је до сад изложили, то претпоставља, а то се и на самом дјелу потврђује. Уз такве колосе, као што бјеху Платон и Аристотеле, никли су још и многи други. Мозгови су грчки прорадили силније но у неког другог народа, а радили су или неључиво у својој сфери или у симпатији са срцем. Дакле душа грчкога народа радила је на сав мах, и радњу је своју оставила забиљежену, било на пергаментима или папиросу, било у камен урезану.

Мозак и срце грчко показу највишу силу своју у књижевности и вјештинама. Народ је грчки тада стојао на највишем степену свога образовања. Уз Платона и Аристотела појавише се Продот и Тукидид, Питагора и Архимед, Есхино и Есхиле, Фидија и Праксители и многи други. Све у чему мозак и срце човјеково ради у књижевности, би заступљено да не може бити дивније. Не само чиста мождања радња, као што је : философија, математика, историја и т. д. нађе својих достојних представника, него и с њом спојена сензитивно-срчана, као : поезија, кинартство, и т. д. уздиже се до највишег степена.

Веома је занимљива појава у старијем Грка : јако развијено осјећање љепоте, без којег се, као што је познато, неда ништа урадити у такозваној лијепој књижевности и вјештинама.

Од куда Грцима старим то осјећање ? Тога осјећања у толикој мјери развијеног донета не налазимо ни у једнога од старијих народа, који су се много прије издигли до извјесног степена образованости. Но као што ни у једног од тих старих народа мождањи развитак није достигао толики степен савршенства као у старих Грка, то се ни осјећање љепоте у њих није могло развити у толиком степену као у ових. Централно сједиште свијести није било довољно развијено ни за пријемљивост ни за репродукцију љепоте у толиком степену као у старијем Грка.

И овјде дакле долазимо на већ постављени наш теорем : што виши мождањи развитак, што јаче развијено централно сједиште свијести, то виши степен и пространији обим осјећања љепоте.

У свакога човјека и у свијех народа има осјећања љепоте, али је на скали тога осјећања размак врло велики између људи и народа јаким и слабог мождањем развитка, па према томе велик је и размак у репродукцији тога осјећања.

Стари Грци са својим јаким мождањим развитком, јаким централним сједиштем свијести морали су имати и јако развијено осјећање

љепоте као и све способности срчано-сензитивне за њену репродукцију у разним облицима. Још за рана видимо, како се у њих развио појам, који је сложен у ријечи „kalokagathia“, као идална замисао највишег савршенства, којем човјек има да тежи. Та замисао, дакле, била је сложена из „љепоте“ (kalos) и „доброте“ (agathos). Савршени човјек, по старорелативној идеалној замисли, имао је бити „лијеп“ и „добар“. Ова љепота и доброта односила се на цијели организам човјеков у смислу психофизичком. Љепота тијела човјечијег тражила се у снази и здрављу тјелесном; доброта у оном, што се у тијелу човјечијем зове душа: у радњи можданој и срчаној. Једно је с другим тијесно спојено, баш као и ријеч: kalokagathia; једно без другога не иде.

Према тој замисли о човјечијем савршенству удешавали су стари Грци своје друштво и цијели друштвени живот. Цијело васпитање младих нараштаја састојало се у његовању тјелесне снаге која здрављем даје тијелу лијепе облике и у његовању мождано-срчаних моћи и способности без којих нема психичке валаности. Олимпијске игре, утакмице у јачању снагом физичком и мождано-срчаном биле су у старијех Грка редовне велике народне светковине, биле је утврђени народни адет и закон.

Гдје се јако развијеним мозгом и објективним срцем толико радило, гдје је цијели друштвени строј био удешен на оно виши развој так психофизичких моћи и способности, ту је морала и књижевност врло високи степен достигнути, као што је збиља и достигла. Не само чисто мождана радња, него и она срчаном симпатијом загријана и оплођена морала је износити на видјело производе неопитне љепоте и савршенства. Само у овакијех Грка могла је појнији Илијада и Одисеја, којој се и дан данашњи дивимо; само у овакијех Грка могао је Софокле писати онако дивне трагедије; само у овакијех Грка могле су се камену у онако дивним облицима давати дивне замисли, дивна осјећања.

Нарочито у овој пошљедњој етруци Грци су стари достигли толики степен савршенства, да у томе и модерним народима служе за образац. Што су стари Грци умјели из камена да створе, то је и данас још за чуђење и дивљење. Лаокоонова група, Палада Атина, Афродита, Херкуле, Фебо Аполон и толики други споменаци чине и дан данашњи најсјајнији утицај на гледаоца. Кад човјек погледа на тај камен, не види нимало камен, него мисао и осјећај у свој сили, свој чистоти, свој вјерности и истинитости њиховој. То су не само лијепи, правилни, тачни облици човјечијег организма, не

само погођени мишићни спонићи, тетивке и джмари, кости и зглобови, него ту је мозак и срце са цијелом радњом својом, ту је изражено оно што се зове душа човјечија у свим мијенама и облицима њеним. Из камена бије читави живот душе. Не можеш погледати у Венеру Милонову, а да те нека милина не обузме; не можеш погледати у Ниобу, а да те неки бол не подиже. Довољно ти је погледати само у око Паладе Атине, па да те опхрва неко осјећање дубоке збиље и свечаности.

(Наставиће се).

МИЛОШ ОД ПОЦЕРЈА.

Приповијетка из народног живота.

Пише Симо Матавуљ.

(Наставак).

Сад навалише питањима. Капетан и служкиња примакоше се и они да чују, те све четворо препријечише пут између њега и Поцера. Овај стојаше гдје је и остао улазећи. Милан је одговарао својима, смјући се њиховијем дипломатским увијањима којима хтједоше да дознаду је ли био у опасности живота. Није да је и он: аборавао пријатеља, него му се није могло иначе а да их не уврједи; али видећи да они не кране на скоро прекидати, прекиде он те чоче к пријатељу, говорећи: „опростити брате!“

Милан скиде главу и погледа бојажљиво господу. Они га сад видјеше лијепо. Шљасто лице, испијено, потавњело, још јадније чињане се под стрешњем неједнаким правевима косе а на танкој шији, која се откри као и грбаве груди, кад маче каницу, јер разгриу струку. Десна му рука у преврћеној марами заузлапој иза врата. Одјећа прљава и подерана: опанци једва што су на погама. Придодајмо и то да се јако постидио и сиео.

Погледи оне четворице стеклоше се на њ, пак се међу се погледаше; и још га једном премјерише и згледнуше се. Милош, јадник, оборно главу под тијем испитујућим погледима и радо би тога часа утонуо у земљу од муке, осјећајући већма по икад своју грдобу. Али га Милан узе за руку и приведе к онијема, гледећи га по рашчешљаној коси, те рече: „мамо, ово ми је по Богу брат, а ни да је рођени не би ми милији могао бити, јер се рођена браћа не љубе увијек, а овакова увијек. — Милошу, чоче, ово ми је мајка а ово сестра, примакни им се, чоче!“

Поперца се нагло саже, те пољуби руку госпођи Јелени, за тијем, све онако поштом, маши се највише руке дјевојачне, која не даде

да је цјелива, пак хтједе капетана, и најзад слушкињу Марију, и њу хоће да у руку цјелива. Насмија се Мила, трже га, бацила му гашицу, загрли га и цјелива у чело. — погледав мајку и сестру.

Оне разумјеше у томе погледу пријекор њиховог хладног према ономе кога Мила називље братом. Право, оне су више биле зачуђене, него ли што им је странац непријатан био. Сад се љубазно руковаше с њим сви, а мајка га и загрли.

Стара слушкиња стаде умивати руке у ваздуху, те му изрече добродошлицу: „Добро нам дошao! Е ви ће те нам бити мио као да си нани, кад сте господињу мили. Пак ћемо те преобући — ако госпођа рече. С њим ћемо у ону камарину крај моје, је ли Олгице душо? Моје дијете, шта ти је руци? Да вае пушка пије убила? А што си се зар и ти био? Ох ћено, ћено! Куку мени кукавици, још ни огња наложила нијесам, шта ја овђе радим“ — и отрча уза степеннице.

Грохотни смјех оте се Милану, јер му те збркане ријечи Маријне напоменуше доста о њој и о његову дјетињству. Мајчино и сестрино срце угодно потресе тај смјех, кога давно не чуше. Оне сад влдијеше око себе све у другој боји и тад им изнани и ношћени трачак сјете, које се бјеше нагомилало доста у њиховијем грудима. И онд се стадоше смјјати на сав мах, пак и Милош. Као да веселе приону и безданим стварима, те се пошунуше њим; сваки листак у дивној банти затренири од мила; шкринање пијеска под њиховијем стопана и то се Олиг учини као гласак поздравља Милану; зелени, растворени прозори као раширене руке што чекају да загрле Милана. Стари Јоко растеде се с њима. Олга отрчи прва а остали за њом у кућу.

Ходник дијели први таван у двије половине, у свакој по три собе. На дувару висе шест слика, са сваке стране по три, међу двоја врата по једна. Слике су на дебелој хартији у позлаћеним оквирима.

Олгица је навани пстрчала да дочека брата на вратима пријемне собе, која бјаше у средини с десна. Она му се церимониозно поклонил, овако из шале. И он се, тада, укрути, састави пете и преклони се, колико је више могао, пак се погледаше, препуне у смјех обоје, и загрлише се, улазећи у собу.

Госпођа Јелена вјаше за њима а пред Милошем. Њему тешико бјеше да глзи по паркету с онијем опанцима, с тога се устави на вратима. Из побочне собе забрља клавир, а како они претићи весело тапнаху. Удовница стаде на сред ходника и замисли се за неко-

лико часака. За тијем обазиријев се рече му љубазно: улази дијете моје!

Те га ријечи у мало не наведоше да се заплаче, тако их је матерински изговорила, она богата госпођа, њему сиромашном сесанчету. Сад га узе за руку да га поведе к дјеци, а у то капетан Јоко на врата. „Ја се поврнух — рече старац — јер ми се неда одмаћи док се не разговорим с Милоном; него по реду и закону, будите сами сад док се издовољите, а ја ћу овом момчету показати што најприје треба да зна улазећи под ови кров“. То говорећи, показа штапом онијех шест слика. Госпођа му се лако поклонил, као одобравајући и заваљујући му, те уђе у собу.

Ми не ћемо дословно понављати ријечи капетанове, којима је тумачио слике Милошу, али по што о томе треба нешто знати прије него се удамаћимо — по мњењу капетанову — ми ћемо да у неколико обавијестито читаоце.

Прва слика, с десна, представља брод са три катарке, пепељаве боје са пријем обрубом. Капетан с моста пружио руку као да управља маневре на броду. Али залуду му команда, кад су му мриари обрнули леђа те се наређали иза бочине од брода, тога часа гледајући каи. Јока и Поцерна. У осталом, на томе броду као да је све намјештено, само ради прегледа, као нека изложба. С двора на вијенцу од брода, примичући се ка крми, штампаним, црвеним словима: „Il Folgore“. Cap.^o X. B. (име Милоша оца). Једра разанета и мало надута да им се виде поле и дебљина катарак. Бандијери (застава) на средњој катарци отегнута као да је од коvine, а не свилена. Из тапког димњакa капетанске кујине витине модра дима. Под бродом, на мору, црвенијем рукописним словима: „L. Fils du midi. Marseille“.

Друга слика представља — „то исто, али мало друкчије“. Пети брод, капетан, мриари и све остало као и у првој, али су у поелу, јер их је невијера ухватила. Једра надута, да прену; бандијера наликје руци, — оно при паду попут длана, а од вода нецјепила се на тракове те као прети тамбурају по облаку („спиходителна“ облак, да зачини тај приказ, спуштено се доље до катарак те им значајно врхове). Кљун од брода уочио се из небеса, као што тица одигне свој, да сасне воду из пети у грло; крма се нагла, ка што се нагне суд, трен пријед него ли ће се њим захватити; од мриара, неки се усталили на подовици конопних застава те се и зачавчили рукама и ногама, — један се ухватио за висећи коноп, високо над бродом, те вјетар њим љуља, као објешеном настрвом, — неколико њих, гологлави, муче се да савладају једарца, —

некакав старац, крај крмара, — по прилици „палот“ — очајано пружа руке пут капетана. Да Бог сачува! Невјера ка! невјера! Све побркано, ускомешано! Таласи успљескују и скачу као помани. Хоће да пругају „il Folgore“. Капетан је на мосту миран и непомичан, као судбина — мора да је вјешт ескилориста. — Веле да је Наполеон хтио да се населика миран и немаран на коњу, у прелазу преко Алпа, гдје му се војници ломе на комаде, али да умјетник није пристао. „Filsumidi“ је укуса великог војсковође; штага што их судба не састави!

У невиђеници набаса „Фолгоре“ на неког злосрећног друга, те му кљуном пробије ребра и пошље га „а нико“ (ерски: до врага). То је збиља величанствено престањено у трећој слици. „Фолгоре“ поносито — малко уморно — пагнуо предњи дио, као бик, по што је савладао противника; а несретнику другом једна што се помаља дебљи крај, тањи му је у дубљини. Мриари „с нашега“ (оштем другим не оста страве ни једном), држе фењере и буктиње те је „збитје“ прилично освјетљено. Капетан је и ту на своме мјесту; не види му се израз лица, јер га плам освјетљује само до рамена; али су му руке прекрштене, те се по томе може судити како му је. Не знаде се по чисто ко бјеже утопник. Покојни капетан Амерички да је био „Генуз“ (генуезски брод; по чем је то мислио, не зна се, јер никад није хтио да објасни. И капетан Јоко увијерава то неко; његови су разлог то, да је покојник знао што говори. На жалост, није извјесно ни гдје се сукобисе. Госпођа Јелена каже: „у Маници“ (Мани); покојна свејерва препираше се с њом да није него у „Билитери“ (Гибралтару). Јоко није имао стална мјеша о томе, а није пристајао ни уз једну, ни уз другу.

Немили утисак што та слика остави у памети, изгледа се у мах како човјек погледа ону до ње, на број четврту. Та баш е тога да и њу ошинемо. „Фолгоре“ једри на сва једра и потезе холандски један скупер. „Холандска“ је озго чист као длаз; ни арбула, ни крме, ни бота, — порте; понесе све олуја на дебелом мору; нђаше понијети и војску; јер се скупер већ прилично насркао — провално се негдје. А сад, и ако је утонуо до уста, шипити „за панијем“. Мриари с њега прекрцали се и препијели драгојемје ствари. А какви су ти гуеси! Њихов капетан обријан, као и њихов скупер, ејди на кастелу уз „покојника“. Његови мриари гомијешали се с нашим по броду, а ма лако их је распознаати, зафалећи вјештоме кисту што их одикова. — Гледајући (или замислајући) ту слику могло би човјка навести да размисли овако: кад Бог некоме да прилике да учини зла,

нехотице, пак одма затијем даће му прилике да учини добра хотимике, онда тај неко — у овоме случају „Фолгоре“ — има још капитала код она небеског; има право да очекује накнаду.

И би му накнађено издашно, „Фолгору“. Кад се усидри у Хаг-у и доведе св, пер, — који је, да кажемо узгред, — путовао државним послом, сви капетани што се налазаху у луци, здружише се и дадоше ејаан објед заповједнику. Један од књажева из владајућег дома, који се случајно ту наођаше, дошао је да посјети „Фолгоре“. То престава пета слика. Како је дрјево при самој обали, тако се све јасно види; високи гост (кап. Јоко мни да је то краљ главом био), у цивилном одијелу, са високим клобуком на глави; у десној руци држи штанић и куцка њим по лијевој длану. Разазнају се жута пуца на плавом фраку капетанову и оне три пруге на стрмену његовијех бијелијех рукавица. Мриари се испели на коноине лесте те разјашли уста, како викаху: „ура“. Свита књажева понмакла се у дно крме а тако и капетанови часници и пратници — они потоњи бјеху његови нови познаници, холандски капетани. Међу часницима показа кап. Јоко Милошу и себе, т. ј. своју слику.

Смрт „Фолгора“! Да! и њему је требало испити своју, прије рока и времена, као сваком савршенијем створу Божијем у људскоме. Али је, барем, јуначки свршио, а умјетна рука сачува нап роме о томе. Врћући се из Америке, на домаку Европе, о бискупске хриди сломи га проклето вјетар. Свраховито! Корито на двоје; обје поле изврнуле ребра на вапне, која још снажно притикују бјесне таласе. Кљуи и катарке су под хридима, крма плута остраг. — А војска? Њу је капетан на вријеме преручио у палупу, те се слошке рву против бјеснијех таласа. И спасли су се.

Та је потоња слика с лијеве стране, у ходнику, према првој.

Упитаће многи читалац: рашта је требао ошне тијех слика? Ради тога што нико улазно у кућу није прије него што би их обилао. Мјештани су их имали у памети; дјеча би их, по памтењу, умјела нацртати. И да би се нашао неко толико безобзиран да их мимоиђе, нашао би се опет неко да га подејети; поуздано удовица, ако се ту не би десно стари Јоко. Пак оне су приморској кући, што и крет цркви, чешире гроблу. Оне су и нешто више данас: успомене бољњех времена, јер откад паробродни муте . . . али о томе нећемо.

„Нек се знаду наше задужбине;

Нек се знаде да смо царовали“.

А сад ћемо, са осјећајем испуњене дужно-

сти, да се придружимо к' укућанима, ка којима су већ се придружили капетан и Поцеран.

(Наставиће се).

ПЈЕСМЕ ИЗ ВАСОЈЕВИЋА.

(Наставак).

У пјесми која иде представља се смрт Б о ж а В е ш о в а. Као што је Милош Ђиновић погинуо од војводе кучкога Радоње, тако је него и овај погубљен по наредби коју је издао скадарски паша Бушатија гусињском бегу Шабанагићу, а као непосредни извршитељ послужио је један потурчењак из села Божића (у Нахији) — по имену Курто.

X.

Погибља Божка Вешова.

(Од Ђорђа Ђукића.)

Књигу паша Бушатија пише 1
Од бијела Скадра са Бојана,
Па је пише у Гусиње равни
На рукама бег-Шабанагића:
„О чу а' беже, моја вјерна слуго! 5
Ево пуно двадесет година,
Од како ми даве додијаше
На сокола Марковић Милоша;
Милоша емо с' благом погубија.
Земља ипак мирна не остану; 10
На ми опет даве додијаше
На сокола Вешовића Божка.
Све од Туреке дође дадутије;
Тежак зулум сиротињи ради:
Разваљује куле и авлије 15
И изводи коње и водове;
А плијења на буљуне браве;
А све носи на тојате главе,
А сијече аге и бегове;
По зењилијој Васовој Нахији 20
Не дава им араче кунити.
Па, чуј ми, моја вјерна слуго!
Ако ти га Бог и ерећа дадне,
Да изгубиш Вешовића Божка,
Даћу тебе три стотин' читлаука 25
У зењилу Васову Нахију,
Да агујеш и да господарујеш.“
А кад бегу књига допалула
И кад виђе, што му ситна пише,
Ону турџију, нову књигу пише, 30
Па је пише у Нахију равни
На рукама Обадовић Курта:
„О Турџине, Обадовић Курто!
Како књигу на рукама примиш,
Одма ајде у Гусиње равни 35
На двореве бег-Шабанагића.“
Кад је Курту књига долазила,
И видно, што му књига пише,
Азим Туре на ноге скочило
И готова коња закрочило; 40
Па га ето у Гусиње равни
На бијеле бегове двореве.
Суерете га бег-Шабанагићу:
„Добро доша', од крајине крило!“
Па му даде каве и дувана. 45
А кад су се каве напојили,
Онда беже књигу доватно,
Па пред њиме ситну проучио

И овако њему бесједио:
„Издај мене Божка Вешовога, 50
И даћу ти тридесет читлаука
У нахију бег-Шабанагића,
Које ми је паша обдарио.
Турџију те првога војводу 55
У зењилу Васову Нахију,
Ти да судиш, а ја да не судим.“
Онда Курто на ноге устаде,
Те му тако Курто бесједио:
„Је а' истина, бег-Шабанагићу, 60
Да беш дати, што си обеао?
Ја ћу Божка ласно преварити.
Тек ми дадиш тридесет Турака
Од бијела Паша и Гусиња:
Ђе гој има доброга јунака, 65
Е је Божко јунак на свијету,
Те не могу сам га погубити.“
Бег му даде тридесет јунака,
Биранијех добријех момака
Од бијела Паша и Гусиња.
Тај мах Курто на ноге устаде 70
И за њиме тридесет Турака;
Па га ето у Божиће равне.
Ту је ситау књигу пакатио,
Те је пише Божку Вешовићу,
Па је пише на Лопате равне: 75
„Како књигу на рукама примиш,
Устатућеш на ноге јунаке,
На кумство ми ајде у Нахију.“
Онда Курто на ноге устаде,
Па поведе чету уз планину; 80
Докле дође на Љубан планину,
Па ту гради метеризе тврде
Око пута с' обадвије банде.
А кад Божку књига допалула,
И кад виђе, што му ситна пише, 85
Он дозива млада брата свога,
По имену Вешов Радована;
Па му каже, што му књига пише;
Па овако њему бесједио:
„Сикурај ми два коња једнака.“ 90
Онда мајка њему бесједила:
„Оћеш ли ме посадувати, сине,
Да не идеш у Нахију равну,
Е те тебе Турџи преварити.
У наше су пријатили мито, 95
Како Кучи Марковић Милоша.“
— „Неће мене Туре преварити:
Оно није Туре од искона,
Но је родом од Васојевића,
Па је скоро к' дну прискочио.“ — 100
Па од земље на ноге скочио.
Окити се што боље могаше;
Па припаса свијетло оружје,
А у руке узме десердана.
Млади њима коње изведоше; 105
Грљедоше до бијеш-камена,
Па готове коње појашаху.
Па их ето Коком и планином,
Док дођоше на Рогам-планину;
Угледа их Курто арабаша. 110
Кад угледа доброга јунака,
И ма њега рухо и оружје:
Планину је сунце огријало
Од њекових тока и јелска;
Па се бјеше Туре показало, 115
Жа' му било њега штетити.

На Турцима ријеч говорио :
 „Чујте мене, моја браћо Турци !
 Како знадем два добра јунака,
 Како носе срце у њедрима 120.
 И још више свијегло оружје,
 Данас те не, ботме, наградити.“
 Па му Турци 'вако бесједили :
 „Знаш ли, Туре, срамота те било !
 Кад икаше бегу агалуке 125.
 И војводство над Васојевиће ?
 Срамота се тако повратити.
 Кад одемо Плаву и Гусињу,
 Карат' те не буде и кадуле.
 Ми смо ради главом погинути. 130.
 Него 'вако дома полазити.“
 У ријечи, у које су били,
 У то стаса Божо Вешовијем
 С Радованом, братом његовијем ;
 Ту на турску чету пагазине. 135.
 На буеије пушке зауцаше,
 Погодине два добра јунака :

Радована с раном саставише ;
 Многе пушке Божа погодише,
 Од доброга коња одвојише. 140.
 Паде Божо у зелену траву ;
 На ње' Турци загон учинише.
 Но је јунак, кукала му мајка !
 Па од паса вади пушке мале,
 Те он уби два добра јунака 145.
 И трећег с раном саставио.
 Па ту друге пушке зауцаше,
 Те јунаку срце опалише ;
 Па на њега загон учинише,
 Те му добру главу посјекоше. 150.
 Радовану јуриш учинише ;
 Но се неда Вешов Радоване ;
 Но дохвати бистра дефедара,
 Те он уби доброга Турчина,
 Арнаута од града Гусиња. 155.
 Онда Турци натраг узмакоше,
 Своје мртве дома понесоме.

(Наставиће се).

КЊИЖЕВНИ ПРЕГЛЕД.

**Првијех 15 година опстанка Петроградског
 Славенског Добротворног Друштва. 1883 г. II,
 1882, in 8°**

(Наставак).

Највећи дио ових суми потрошен је за материјалне народног страдања на словенском југу. У овом периоду потрошило се сваке године : у 1875 г. — 116,432 руб. 57 коп.; у 1876 г. — 953,143 руб. 17 коп.; у 1877 — 314,461 р. 37 коп. и у 1878 — 182,485 р. 83 к.; док међутим друге године трошкове су износили — 6, 8, 13 до 26 и највише 35 хиљада рубаља.

Није чудо, у тако тежијем за свакога годинама унутрашње размирице и рата у средини једног дијела Словенета, да је помоћ у материјалнијем нуждима сметала задовољавању духовних потреба. Отуд је дошло, да у највјештају за 1876 г. ми налазимо са свим празне рубрике — подупирања књижевнаг рада у Словенству и помагања изображавању словенске младежи у Русији. По одма иза тога у 1877 и 78 годинама прва је рубрика узрасла на 6,907 и 8,918 рубаља, чему примјера не бјеше ни у једној из предидућих година; друга пак на 1,708 и 2,248 рубаља. Ово доказује, да се главни задатак ни на један тренут није губио из вида, него, напротив, при првом повољном случају био је задовољаван и еувише.

Брижећи, да колико је могуће, задовољи пениске потребе, а не своју сопствену фикцију, Друштво се је у разарењању својих поначних издатака обављало на практици и њоме управљало, на име — оно је приређивало своје предрачунае на темељу претходних година и нужди. Но при свему томе није могуће било држати се једне, једном за вада утаповљене мјере, почем нијеу сваке године биле једнаке потребе, нити су била једнака средства, којима је Друштво располагао. Најбоље се ово може вијести по општити цифрама за свих 15 година.

Кад изоставимо кванредне трошкове, што их је рат изазвао, ми ћемо добити општу цифру расхода: 245,597 рубаља.

Највиши расход учинио је на изображење словенске младежи (57,236 рубаља).

Из ове суме у 1883 г. добијали су издржавање на рачун Друштва у разним заводима 27 стипендијата и стипендијаткиња (овијех 5); у 1878 г. били су 41 стипендијат, који су се по народности дијелили овако: 13 Бугара, 17 Срба (9 из Књажевине, 6 из Херцеговине, 2 из Црне Горе) и 9 Чеха. Једина од ових издавало се по 25 рубаља мјесечно или 300 рубаља на годину; други су били смјештени у разне питомнице под погодбу и на услове, учинене између Друштва и управитеља тих питомника (пансион). Некијема покрај стипендије датат је додаток од 10 рубаља мјесечно и у један мах по 8 рубаља на књиге. Издавало се на путни трошак, на прим. једноме Србину 50 рубаља на пут од Београда до Петрограда. Исто се тако издавало на премјештај Јака из јеног мјеста у друго у Русији, као из Петрограда у Москву или Кијев, кад је то изиживало стање здравља оног или оног учеша се млађа. Једноме Србину даје 50 рубаља на прелазак у Беч ради довршетка свог изображења. Једноме, који је савршио науку са одличним успјехом, издато је 100 руб. на повратак у отаџбину и да купи потребитих му књига. Чешкији једној, која је дошла у Петроград, да се усавршава у музикалном изображењу, издавало се по 35 рубаља у продужењу неколикијех мјесеци, док иста није била примљена на стипендију у консерваторију. Издато у један пут 100 рубаља Србину, који бјеше ступио у Академију вјештина. Послато 50 рубаља једноме гимназисти у Љубљани.

Није мучно издати неку своту, кад новаца има и кад су они већ одређени на то. По сваки пут требало је овом издатку претпослати неки труд око тог, да се дозна, какав је тај, којему је требала помоћ, и колико он њу заслужује. Податке овако доста пута није баш тако лако било прикупити, јер често је требало писмено се обраћати у оно мјесто, окак је био родом овај, те се нуждова, или је требало слати неког од својих чланова у ону школу у Петрограду, у којој се он налазио. Између многојех просиоца требало је задовољити најдостојнијег или онога, који се је највише нуждовао.

(Наставиће се).

Књижевне вјести из странијех литература.

— На њемачком језику изашла је у Штутгарту књига под насловом: „Das Donauebiet mit Rücksicht auf seine Wasserstrassen nach den Hauptgesichtspunkten der wirthschaftlichen Geographie dargestellt. Von W. Götz.“ Ту се описују и земље на Дунаву у којима наш народ живи, али спроз са гледишта и с тенденцијама великоземљацима.

— У Полинговом часопису „Die Gegenwart“ (свеска 25, бр. 20) изишло је лијеп чланак од Набла о чувеном руском приповједачу Ф. М. Достоевском.

— Свирлод Гончаровић пише у њемачком часопису „Daheim“ о кинеским гусарима.

— У Иагелској изашла је књига под насловом: „The greek liturgies. Chiefly from original authorities. Edited and translated by Bezold.“

— Под насловом: „Was thut? Erzählungen von neuen Menschen.“ — изашао је код Брокхауза у Лајпцигу њемачки пријевод у три дијела чувенога романа Чернишевскога: „Что дѣлать?“

— Петроградски листови јављају, да су се међу напираних покојнога јестиника Жуковског, оцем оригиналних рукописа од „Оњегина“, „Анхела“ и „Бориса Годунова“, нашли и многи други до сад још непознати списи Пушкинови.

— Д. Григоровић издаје своја „Цјелокупна Дјела“ у 10 свезака.

— Чајковски је прерадио Пушкиновог „Оњегина“ у либрето од три акта под насловом Париске сцене.

— О. Гербел превео је Чајковског у руски.

— Одабране pjesме Лермонтова изашле су на француском језику. Превео их је М. Е. de Villemarie. Овај је већ прије тога превео Лермонтовљевог „Јунака нашега доба.“

— Наше политичаре могу занимати књиге: „Österreich und Rumänien in der Donafrage“ коју је написао Ђ. Јелинек. — „Un ministre romain en l'an de grâce 1884, par le prince Georges Bibesco. Bucharest, 1884.“

— Као извор за историјска иштивања наших крајева веома је важна књига коју је учени Рие Ламански, професор на универзитету петроградском, издао под насловом: „Secrets d'Etat de Venise“ (Тајне државне млетачке). Ту су документи, извори, билешке и студије које служе за објашњење одношаја између републике млетачке с једне, а Грца, Словена и порте Османске с друге стране, на пазуку XV. и у XVI. вијеку. Књига је изашла ове године у Петрограду. Има 36 страна у предговору, 834 стр. у тексту, 96 стр. додатка и 62 стр. индекс.

— Психологе наше без сумње јако ће занимати ови поштити на пољу психолошке литературе: Reich, die Geschichte der Seele, die Hygiene des Geisteslebens und die Civilisation. Minden, Bruns, 1884. — Bastian, A., Zur naturwissenschaftlichen Behandlungsweise der Psychologie durch und für die Völkerkunde. Berlin, Weidmann. — Radestock, Dr. P., Genie und Wahnsinn. Eine psychologische Untersuchung. Breslau, Proewend. — Jolly, G., prof., Psychologie des grands hommes. Ова потоња књига већ је изашла и на руском језику у пријеводу Ф. Павленкова. — Les Mélanges animales. par Ch. Lexpert. 1884. Paris. Librairie Ghio. — Études fami-

lières de psychologie et de morale, par Fran-
cisque Bouillier, de l'Institut. 1884. Paris, Librairie Ghio.

— Дубителјима парискијех романа од Золине врте (премда не у свему), изже јест млађеј чело ни у нас, обраћамо пажњу на две нове романа: Ed-
monde de Goncourt: Chérie, 1884. Charpentier & Cie. — Додетова „Sapho“, која је почела од 15. Априла изазвати у исто доба у једном париском и једном бечком листу и у Катковљевом „Руском Вјес-
нику.“ Оба романа — болесни производи болеснога друштва париског. Гонкур — стара, бона, знамогла јесничка снага — вели за овај свој роман да му је то „пошљехе дјело.“ Доде је своју „Сафо“ по-
светио „À mes fils, quand ils auront vingt ans“, (својим синовима, кад им буде двадесет година). По томе се види, да га људи млађи од 20 година не сми-
ју читати, а дјевојке док се не уладу. Али забрање-
ни плодови су најслађи, па за то ће и Додетова „Сафо“
проћи као халва! — Кома то није доста, ко хоће
још да чита и најновији производ најврснијег Јака
Золина, тај нека узме најновији роман Мопасанов:
„Miss Haricot“ Имаће шта да чита! Изашао је у Па-
ризу у књијари Авардој (Librairie Havard).

— Највиши интересе баш за нас у Првој Гори
мора имати ова књига: „Lettres sur l'Adriatique
et le Montenegro par Xavier Marnier“, која је
ове године изашла у Паризу у књијари Дидјера.

— Ратна литература умножена је овим дјелом
француским које може и нас занимати: „Suley-
man-pacha et son procès.“ Publication du „Specta-
teur militaire“. Par Faust-Lurion. У овој књији брани
се Сулејман-паша и програм је за нешта, а кривица
се баш на Реуе нашу, због неусијех турске војске
у потовом руско-турском рату.

— У мајској свесци Флајшерове „Deutsche Re-
vue“ изишло је један непотписани чланак под насловом:
„Један ратни државни канцелару о источној поли-
тини.“ Ту се тражи од кнеза Бисмарка, да енергич-
но уздуже становити великоземачке политике пре-
ма истоку, на да припреми све путеве, који су нуж-
ни, да би земље и државе на Дунаву и Балкабу што
прије паде у напшество Нијемцима.

— Натуралистички роман, а на име његов нај-
већи апостол Зола, нашао је свога жестоког против-
ника у Фердинанду Брингјеру, оштром критичару
францускога часописа „Revue des deux mondes“, који
већ од 1875 пише у том часопису против натура-
листичког права, а сада је еве своје критичне „сесе“
скупио у једну књигу и издао код Калмана Левија у
Паризу под насловом: „Le roman naturaliste“. Критичка
метода Брингјерова знателетна је и строго
аналитична; почи на опширном општем образова-
њу и темелјним специјалним студијама. Највише га
у љутину доводи Золино разматање са „науком“, са
„знањем“, која Брингјер савршено одриче Золи пре-
бављујући му најотријетлији ријечма „дебело незнање“
„cette vigoureuse ignorance“. Брингјер је мајстор у
класичној и модерној литератури, битар и добро осо-
љен критичар, озбиљан мисленик. Само му је језик
доста тежак.

— У првој мајској свесци де Губернативскога ча-
сописа „Revue internationale“ изашао је
чланак од Јована Фастеврата о чувеној Кармен Сил-
ви, румунској краљици Јелисавети, која се својим
јесничким производима већ тако високо попела на
Парис, да је пети приказивач назива краљном сви-
јех владалаца, који су се нели на тај митолошки
јеснички врхуна.